

14. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа. – Избр. произв. в 5-ти томах. – Киев: Рад. школа, 1980. – с. 410.
15. Танько Т.П. Музично-естетичне виховання дитини у педагогічній думці зарубіжжя. – В кн. Теорія та методика навчання та виховання. Вип. 15, Харків, 2005. – с. 116-122.

УДК [378.147:001.89]:811.11

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВА
СКЛАДОВА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ**

Осова О.О.

У статті з'ясовано роль і місце науково-дослідної роботи в системі мовної підготовки студентів-філологів, узагальнено основні напрями та завдання науково-дослідної роботи у процесі підготовки студентів-філологів.

Ключові слова: науково-дослідна робота, мовна підготовка студентів-філологів, напрями науково-дослідної роботи.

**НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА КАК ВАЖНАЯ
СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ
СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ**

Осовая О.А.

В статье определены роль и значение научно-исследовательской работы в системе языковой подготовки студентов-филологов, обобщены основные направления и задания научно-исследовательской работы в процессе подготовки студентов-филологов.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, языковая подготовка студентов-филологов, направления научно-исследовательской работы.

RESEARCH WORK AS AN IMPORTANT COMPONENT OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER'S PROFESSIONAL TRAINING

Osova O.O.

The article reveals the role and place of research work in the system of a foreign language teacher's professional training. The main tendencies and tasks of research work are generalized in the process of future foreign language teachers' professional training

Key words: research work, a foreign language teacher's professional training, tendencies of research work.

Проблеми професійної підготовки вчителів набули для вітчизняної педагогічної науки особливої актуальності. Одним із стратегічних завдань, які постають перед сучасною освітою, є розвиток творчих здібностей і саморозвиток особистості майбутнього вчителя, здатного до самостійної, творчої, дослідницької діяльності. Головною умовою такого розвитку є здатність працювати самостійно, причому не тільки під час здобуття вищої педагогічної освіти, ставлячись до неї, як до «освіти на все життя», а й виробляючи в себе позицію «освіта упродовж життя».

Організація науково-дослідної роботи студентської молоді представляє собою одну із найважливіших і широко обговорюваних проблем в середній школі й вищих навчальних закладах освіти з позицій вимог педагогічної науки й суспільства в цілому.

Аналіз науково-педагогічної літератури з теми дослідження [1-3], дозволяє стверджувати, що проблема активізації дослідницької діяльності студентів вирішувалася педагогами-дидактами Д. Вількеєвим, М. Даниловим, В. Єсиповим, І. Лернером, П. Підкасистим та ін. В роботах Т. Климової, Т. Попової, В. Свиридової, Т. Черняєвої розглянуто роль дослідницької діяльності в професійній підготовці майбутніх педагогів. Разом з тим, проблема науково-дослідної роботи як важливої складової професійної підготовки вчителя іноземної мови вивчена недостатньо.

Мета статті: з'ясувати роль і місце науково-дослідницької діяльності в системі професійної підготовки вчителя іноземної мови.

У ході наукового пошуку виявлено, що на важливості дослідного характеру педагогічного процесу вказували ще видатні педагоги минулого (Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський). Глибоке обґрунтування творчо-інноваційного характеру праці вчителя, необхідності дослідницької діяльності знаходимо і впрацях В. Сухомлинського, який підкреслював, що педагогічна діяльність неможлива без елемента дослідження, бо вже за своєю логікою та філософською основою вона має творчий характер. Сучасні науковці (М. Бургін, В. Загвязинський, В. Семиченко та ін.) також наголошують на тому, що школі потрібен не лише вчитель-професіонал, а й учитель-дослідник, який постійно шукає, аналізує, апробує найраціональніші шляхи, умови, засоби, форми, методи високоефективного вирішення конкретних завдань виховання, освіти й навчання.

В аспекті підготовки майбутніх учителів іноземної мови проблема навчання студентів основам науково-дослідної роботи за спеціальністю займає особливе місце. Науково-дослідна робота як активна форма оволодіння спеціальністю є вагомим чинником формування наукового світогляду майбутніх учителів іноземної мови, дозволяє оволодіти діалектичним методом у процесі вивчення іноземної мови, пізнати закони, якими керують цими явищами, застосовувати свої знання на практиці.

Аналіз науково-педагогічної літератури [2-4] дозволяє стверджувати, що науково-дослідна робота у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови вирішує ряд спеціальних педагогічних завдань:

- прищеплення студентам інтересу до навчальних і наукових досліджень;
- орієнтація майбутніх учителів на поєднання навчально-виховної роботи в школі з науковими пошуками і на усвідомлення вчителем роботи як наукової діяльності;
- формування дослідницької складової у світогляді студентів, уявлення про дослідницьку стратегію в пізнавальній діяльності, розуміння наближення навчання в університеті до наукового пізнання;

- застосування дослідження під час освоєння студентами окремих мовних явищ, процесів, а також фактів педагогічної діяльності;
- допомога студентам у засвоєнні комплексу дослідницьких заходів, освоєнні методів та технології науково-педагогічного дослідження, формування їх дослідницьких умінь і навичок;
- збагачення творчого потенціалу студентів на основі формування їх дослідницького досвіду;
- освоєння майбутніми вчителями дослідного підходу до розкриття змісту шкільних програм з навчальних предметів, розподілу часу на вивчення окремих тем і розділів програмного матеріалу, встановлення міжпредметних зв'язків, вибору методики організації дослідницької діяльності учнів.

Аналіз науково-педагогічної літератури з теми дослідження [2-3] дозволяє стверджувати, що науково-дослідницька діяльність студентів ВНЗ здійснюється за трьома основними напрямками.

Перший напрям складає науково-дослідна робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів. Формування навичок самостійної наукової діяльності майбутніх учителів іноземної мови відбувається з першого заняття. На думку дослідниці А. Багрової, розглядаючи перший етап вивчення іноземної мови у ВНЗ, необхідно, у першу чергу звернути увагу на рівень знань, одержаних у школі. Одразу відчутна різниця між вимогами ВНЗ і школи, хоча безумовно певний досвід самостійної роботи у студентів першого курсу вже є. У ВНЗ увага концентрується більше на самостійному опрацюванні інформації, на позааудиторній роботі, швидкому адаптуванні до нового середовища та роботі в більш інтенсивному режимі [2].

Існує практичне свідчення того, що не всі студенти на першому році навчання готові до наукової діяльності, і ця готовність визначається інтелектуальними, комунікативними та діловими здібностями. Студентів першого курсу можна умовно поділити на дві групи: «автономних», тобто самостійних та «залежних».

До групи «автономних» студентів належать ті, які певною мірою вміють організовувати свою навчальну і наукову роботу, розпоряджатися власним часом, необхідним для навчання та об'єктивно оцінювати результати своєї діяльності. До групи «залежних» студентів належать ті, у яких відсутня мотивація до навчання, що призводить до низького рівня успішності, або ті студенти, які працюють, але ще не виробили необхідних навичок [4].

З метою ефективної підготовки учителів іноземної мови обидві групи студентів необхідно готувати до наукової діяльності з іноземної мови у ВНЗ з урахуванням вікових особливостей, індивідуальних відмінностей, психологічних факторів, де одним із визначальних є розумова діяльність і самоконтроль студента як суб'єкта навчальної діяльності. Для вирішення цієї проблеми педагоги і методисти рекомендують: створювати друковані методичні видання, орієнтовані на студента-першокурсника, де будуть практичні вказівки та настанови для поступового розвитку самостійності у навчанні, з перерахуванням складових самостійної діяльності, а також роз'яснення частини відповідальності та, відповідно, вимог до абітурієнта для успішного навчання; розробляти друковані навчальні матеріали як засоби управління науково-дослідницькою діяльністю (фронтальні – обов'язкові для всіх студентів та індивідуальні – для додаткової роботи з іноземної мови) [3].

У ході наукового пошуку виявлено, що важливим елементом підготовки майбутніх учителів іноземної мови до виконання наукового дослідження є навчально-дослідницькі завдання. Особливого значення науково-дослідницькі завдання набувають завдяки їхнього послідовного ускладнення, підвищення ступеню самостійності студентів у процесі їх виконання, професійної спрямованості. Для успішного виконання таких завдань студенти повинні актуалізувати свої дослідницькі вміння, проявляти пізнавальну активність та самостійність.

У науково-методичній літературі виявлено такі різновиди навчально-дослідницьких завдань: теоретичні завдання, які спрямовані на розвиток умінь здійснювати порівняльний аналіз інформаційних джерел, що необхідні для якісного вирішення певного питання; практичні завдання на рішення певного питання, у процесі якого студенти

вчатися виявляти протиріччя, визначати проблему, розробляти гіпотезу, знаходити варіанти рішення, робити висновки; комбіновані завдання.

При розробці змісту навчально-дослідницьких завдань на кафедрі іноземної філології Харківського гуманітарно-педагогічного інституту враховується принцип диференціації, тому студентам, що мають досвід виконання науково-дослідної роботи, пропонуються більш складні, що потребують більшого ступеня самостійності та застосування більшої кількості дослідницьких прийомів. Тим студентам, що не мають індивідуального досвіду виконання науково-дослідної роботи, навчально-дослідницькі завдання пропонуються зі списком літератури, питаннями для аналізу інформаційних джерел, алгоритмом дослідницьких дій, що розробляються заздалегідь. Так, теоретичні завдання можуть бути застосовані для визначення сутності мовних явищ і понять, виконання яких повинно бути засновано на принципі поступового ускладнення – від визначення сутності поняття до порівняльного аналізу різних понять та їх узагальнення.

Для виконання практичних завдань студентам пропонуються проблемні питання за темами дисципліни «Іноземна мова», «Друга іноземна мова». Для виконання практичних завдань з даних дисциплін студентам можна запропонувати такі види роботи, як написання анотації статті, присвяченій проблемам викладання іноземної мови, читання автентичних текстів іноземною мовою з інтернет-ресурсів, періодичних видань тощо.

Виконання завдань такого типу передбачає наступний алгоритм:

1. Прочитати статтю;
2. Визначити її основні положення, ідеї, проблеми, питання;
3. Знайти та виокремити головну думку статті;
4. Визначити основні підходи, що були застосовані автором;
5. Написати анотацію статті, передаючи змістовно усі її основні структурні компоненти.

Іншим різновидом практичних завдань є проблемні завдання. Так, студентам пропонується самостійно обрати й ознайомитися з додатковою літературою, що висвітлює окреме питання з теми дисципліни, що вивчається, проаналізувати її та визначити проблему, виявити протиріччя й розробити гіпотезу.

Студентам, у яких відсутній попередній досвід виконання науково-дослідної роботи пропонується певна проблемна ситуація та наступний алгоритм дій:

1. Прочитати текст;
2. Відповісти на запитання до тексту;
3. Сформулювати проблему;
4. Визначити протиріччя;
5. Розробити гіпотезу.

Ще одним різновидом практичного завдання, що може бути використання заняттях з іноземної мови, є написання есе з певної проблеми. Головна цінність такої роботи полягає не тільки в аналізі ситуації, виявленні протиріччя, порівнянні певних фактів або явищ, але в навчанні студентів чітко й стисло висловлювати авторську позицію.

Що стосується використання комбінованого типу завдань, то вони можуть бути представлені у вигляді написання тез, рецензування та виконання мікродослідження, у процесі якого студенти мають провести спостереження за проведенням навчального заняття у школі або в ВНЗ та проаналізувати його.

У процесі виконання навчально-дослідницьких завдань студенти набувають індивідуального досвіду дослідної роботи, у них формуються необхідні дослідницькі вміння, готовність до здійснення власного самостійного дослідження. Для їх виконання характерна напружена розумова робота студентів, яка спричиняє прояв їхньої пізнавальної активності й самостійності як важливих професійних рис майбутнього вчителя іноземної мови.

Другий напрям науково-дослідної роботи у системі професійної підготовки вчителів іноземної мови здійснюється поза навчальним процесом. У ході дослідження виявлено, що розповсюдженими і стабільними формами є науковий гурток з предмету, а також клуби. Зокрема, на кафедрі іноземної філології Харківського гуманітарно-педагогічного інституту створенню творчої наукової атмосфери сприяють такі клуби: «Клуб шанувальників англійської літератури», «Клуб розмовної англійської мови», «Клуб аматорів французької мови», «Клуб любителів творчості Г. Гейне».

Третьюму напрямку науково-дослідницької діяльності студентів у системі професійної підготовки вчителів іноземної мови, відповідають науково-організаційні заходи: конференції («Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика та літературознавство», «Іноземна мова та актуальність її вивчення», «Красназнавча робота в системі філологічної освіти молоді», «Перспективні напрями дослідження іноземної філології», «Філологічна наука ХХІ століття»), конкурси наукових творчих робіт («Я – майбутній фахівець», «Вчитель – моє покликання», «Кращий перекладач» тощо.), круглі столи, присвячені вирішенню окремих філологічних і методичних проблем тощо. Участь студентів у зазначених заходах сприяє формуванню умінь самостійно аналізувати, анотувати наукову літературу, грамотно викладати стан питання, що вивчається, аналізувати і класифікувати фактичний матеріал, мовні явища, систематизувати їх та робити висновки.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що науково-дослідна робота як активна форма оволодіння спеціальністю є вагомим чинником формування наукового світогляду майбутніх учителів іноземної мови, дозволяє оволодіти діалектичним методом у процесі вивчення іноземної мови, пізнати закони, які керують цими явищами, застосовувати свої знання на практиці. Організація систематичної науково-дослідної роботи сприяє підготовці майбутніх учителів іноземної мови, здатних аналізувати мовні явища та процеси, а також методично грамотно організувати свою професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Autonomy and independence in language learning* / Edited by Phil Benson and Peter Voller. – London and New-York: Longman, 1997. – 270 p.
2. Багрова А.Я. Формування комунікативних умінь з читання / А.Я. Багрова // *Комунікативна орієнтованість навчання іноземної мови у немовному ВНЗ: методичні рекомендації для викладачів.* – М.: МДЛУ, 2002. – С. 36-44.
3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором В.О. Сухомлинський / *Вибрані твори в 5-ти т.: Т.4.* – К.: Радянська школа, 1977. – С. 393-628.
4. Trim J. *Language teaching in the perspective of the predictable requirements of the twenty-first century.* – New-York.: AILA REVIEW, 1992. – P 7-20.